

**В.К. Данилко, д.е.н., проф.
Д.В. Ситий, магістрант**

Житомирський державний технологічний університет

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ ПІДПРИЄМСТВА ЗА УМОВ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Розглянуто сутність та ключові аспекти управління фінансовими ресурсами підприємства за умов ринкової економіки. Визначено зміст та роль фінансового менеджменту у господарській діяльності підприємства. Досліджено елементи механізму та послідовність етапів управління фінансовими ресурсами суб'єкта господарювання.

Ключові слова: фінансові ресурси, управління, механізм управління, формування та використання фінансових ресурсів.

Постановка проблеми. Успішний соціально-економічний розвиток України на шляху ринкових перетворень можливий лише за умови ефективного функціонування суб'єктів господарської діяльності, яке, в свою чергу, істотно залежить від наявності у підприємства необхідної кількості фінансових ресурсів. Саме завдяки достатньому фінансовому забезпеченню господарської діяльності, вірному вибору способів та джерел мобілізації фінансових ресурсів та визначенню оптимальних напрямів їх використання досягається зростання доходів та фінансових результатів підприємства. Отже, можна стверджувати, що успіх підприємницької діяльності знаходиться в безпосередній залежності від стану організації фінансових ресурсів суб'єкта господарювання та вибору стратегії їх використання.

Фінансові ресурси є одним із найбільш важливих для забезпечення діяльності суб'єктів господарювання видів ресурсів. Значущість фінансових ресурсів у фінансово-господарській діяльності підприємства зумовлюється їх здатністю швидко трансформуватися у матеріальні, нематеріальні, технологічні, інноваційні та інші види ресурсів. На жаль, слід констатувати, що сьогодні українські підприємства найчастіше обмежені у виборі фінансових ресурсів через їх недоступність, при цьому власних джерел коштів виявляється недостатньо і використовуються вони не завжди ефективно. Отже, слід зазначити, що однією з найважливіших проблем, з якою стикаються вітчизняні суб'єкти господарювання в умовах сьогодення, є недостатня ефективність організації управління їх фінансовими ресурсами. У свою чергу, окреслена проблема зумовлює наявність в економіці України значної кількості збиткових, малорентабельних або неплатоспроможних господарюючих суб'єктів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вивчення літературних джерел у сфері управління фінансовими ресурсами показало, що вагомих внесок та розробки пропозиції теоретико-методичного та прикладного характеру у вивчення означеної проблематики внесли такі відомі вчені-дослідники, як Т.В. Безбородова, М.М. Бердар, М.Д. Білик, І.О. Бланк, Л.Д. Буряк, Д.В. Ванькович, О.Д. Василик, А.І. Даниленко, С.Д. Джерелейко, А.Г. Загородній, В.К. Сенчагов, С.Я. Огородник, В.М. Опарін, К.В. Павлюк, А.М. Поддєрьогін, О.Р. Романенко, В.М. Федосов, Н.В. Хрущ та ін. У той же час, недостатньою мірою висвітленим та дискусійним аспектом, на наш погляд, залишається сучасна методологія фінансового менеджменту, яка становить вагому передумову для ефективного управління фінансовими ресурсами підприємств.

Метою дослідження є визначення сутності та теоретико-методичних засад управління фінансовими ресурсами вітчизняних підприємств за умов ринкової економіки.

Викладення основного матеріалу дослідження. Однією з найважливіших ланок системи управління підприємством в цілому є менеджмент фінансових ресурсів, адже саме вони є чи не найголовнішим стимулом здійснення господарської діяльності підприємством, а також забезпечують всім необхідним виробничу, наукову, маркетингову діяльність, сприяючи ефективному функціонуванню не тільки зазначених складових, але й всього підприємства в цілому.

Під фінансовими ресурсами слід розуміти грошові кошти, що є в розпорядженні підприємства. Вони формуються ще до початку діяльності підприємства в процесі утворення статутного фонду. Далі ці кошти використовуються на потреби підприємства: для здійснення виробничо-господарської діяльності, розширення і розвитку підприємства (інвестування) тощо.

На думку В.П. Кудряшова, фінансові ресурси – це сукупність фондів, які беруть участь у забезпеченні діяльності суб'єктів господарювання і здійснюють обіг у грошовій формі. Фінансові ресурси завжди знаходяться у власності тих чи інших суб'єктів і використовуються для вирішення поставлених задач. Науковці О.Д. Данілов та Д.М. Серебрянський під фінансовими ресурсами розуміють грошові фонди фінансової системи, які формуються в результаті економічної та фінансової діяльності в процесі створення та розподілу валового національного продукту за певний період і використовуються

для забезпечення безперервного функціонування та розвитку народного господарства (макрорівень) [3, С. 21].

Таким чином, до фінансових ресурсів слід відносити сукупність коштів, які знаходяться в розпорядженні держави, муніципальних утворень, окремих суб'єктів господарювання та домогосподарств (населення), що призначені для фінансування розширеного відтворення та виконання різноманітних фінансових зобов'язань.

Узагальнюючи зазначене вище, можемо дійти висновку, що, на нашу думку, фінансові ресурси – це доходи, грошові нагромадження підприємства, що перебувають у його розпорядженні та призначені для виконання ним певних фінансових зобов'язань і здійснення витрат з розширеного відтворення і стимулювання працівників суб'єкта господарювання.

Фінансові ресурси значною мірою характеризують фінансовий потенціал, а саме – можливості підприємства щодо здійснення витрат з метою отримання доходу. У комплексі з трудовими та матеріальними ресурсами, фінансові становлять важливу складову ресурсного забезпечення підприємств. Управління фінансовими ресурсами є дієвим інструментом підвищення ефективності господарювання, оскільки передбачає вирішення як тактичних, так і стратегічних завдань, що формують потенціал розвитку будь-якого підприємства. Західні автори підкреслюють, що управління фінансами є наріжним каменем, основою господарської діяльності будь-якої фірми – і корпорації, і невеликого індивідуального підприємства.

Враховуючи значення організації фінансових ресурсів для господарської діяльності, питання, пов'язані з ефективним їх формуванням та використанням набувають особливої актуальності. Для забезпечення кращого розуміння сутності досліджуваного поняття, а отже, і підвищення ефективності процесу фінансового управління, вважаємо за доцільне дослідити основні види фінансових ресурсів.

Так у своїй діяльності підприємства можуть використовувати власні фінансові ресурси, тобто ті, що сформовані за рахунок власних джерел (статутний, додатковий і резервний капітал, нерозподілений прибуток), а також залучені – ті, що знаходяться в тимчасовому користуванні на визначених засадах (кредити та позики, кредиторська заборгованість, інші зобов'язання). За джерелами формування фінансові ресурси розподіляються на зовнішні (залучення акціонерного капіталу або додаткових внесків власників, отримання кредитів, облігаційні займи, фінансова допомога) та внутрішні (реінвестований прибуток, рефінансована дебіторська заборгованість, дезінвестиції тощо) [14, С. 98].

В основі формування ефективного менеджменту фінансових ресурсів знаходиться розуміння того, що вони є основоположним (домінантним) елементом всієї ресурсної бази будь-якого суб'єкта господарювання, адже завдяки наявності необхідної кількості фінансових ресурсів підприємства отримують доступ до потрібних земельних, матеріальних, трудових, інтелектуальних ресурсів тощо. На жаль, у сучасних умовах саме фінансові ресурси слід розглядати як найбільш дефіцитний для вітчизняних підприємств ресурс, нестача якого гальмує загальний розвиток та зумовлює послаблення інших елементів ресурсного забезпечення суб'єктів господарювання. Підкреслимо також, що фінансові ресурси є найбільш мобільними з-поміж інших елементів ресурсної бази, що в умовах мінливості та постійних змін зовнішнього середовища підприємства є ключовим фактором ефективності. Таким чином, слід зробити висновок, що спроможність вітчизняних суб'єктів господарювання не просто виживати, а й досягти успіху в ринкових умовах, насамперед, залежить від ефективності управління наявними фінансовими ресурсами [15].

Перехід економіки України до ринкових принципів господарювання актуалізує проблеми вдосконалення підходів до управління фінансовими ресурсами. При цьому основним об'єктом фінансового менеджменту є капітал як перетворена форма фінансових ресурсів.

Система управління фінансовими ресурсами є сукупністю форм і методів, на основі яких здійснюється управління грошовим оборотом та фінансовими ресурсами. Дана система буде вважатися ефективною лише тоді, коли вона надасть можливість не лише раціонально використовувати наявні ресурси, а й забезпечити системний пошук можливостей подальшого розвитку підприємства.

Управління фінансовими ресурсами підприємств трактується науковцями як [8]:

- один із найважливіших факторів забезпечення ефективної фінансово-господарської діяльності підприємства в сучасних умовах;
- діяльність, що спрямована на оптимізацію фінансового механізму підприємства, координацію фінансових операцій, забезпечення їх впорядкування та точного «балансування»;
- система управлінських дій у сфері формування та використання грошових коштів фондового та нефондового характеру.

Для детального дослідження особливостей процесу управління фінансовими ресурсами підприємства постає питання визначення економічного механізму. Економічний механізм – це сукупність методів і форм, інструментів, прийомів і важелів впливу на стан та розвиток об'єкта. Виходячи з наведеного визначення економічного механізму, можемо зауважити, що механізм управління фінансовими ресурсами підприємства, на нашу думку, – це сукупність засобів та методів впливу на об'єкт управління

– формування, розподіл та використання фінансових ресурсів. Механізм управління фінансовими ресурсами підприємства розкривається через предмет, об'єкт, суб'єкти, групи основних цілей, принципів, методів.

Так, предметом управління фінансовими ресурсами підприємства є регулювання фінансових потоків з метою забезпечення їх збалансованості, достатності, оптимальності. Предмет управління фінансовими ресурсами підприємства впливає з його головного завдання – забезпечення фінансування підприємства в належному обсязі.

Об'єкти та суб'єкти управління фінансовими ресурсами підприємства є керованими та керуючими системами відповідно.

Об'єктами управління фінансовими ресурсами підприємства є:

- фінансові відносини, що виникають між підприємствами та їх засновниками, державою, комерційними структурами, іншими юридичними і фізичними особами;
- доходи і нагромадження (прибуток), їх формування, розподіл і використання;
- фінансові ресурси, джерела їх формування, склад і структура;
- склад, структура і кругообіг капіталу;
- грошові фонди, їх формування та використання;
- грошовий обіг у відтворювальному процесі [17, С. 23].

Організаційна структура системи управління фінансами підприємства (суб'єкти управління), а також її кадровий склад можуть бути побудовані різними способами залежно від розмірів підприємства і виду його діяльності. Для великої компанії найбільш характерне відокремлення спеціальної служби, керованої віце-президентом з фінансів (фінансовим директором), що, як правило, включає бухгалтерію і фінансовий відділ. На невеликих підприємствах роль фінансового менеджера зазвичай виконує головний бухгалтер.

Управління фінансовими ресурсами фірми, через багатоваріантність його прояву, на практиці неможливо здійснювати без професійної організації цієї роботи. Довгий час у вітчизняній практиці фінансові служби фірм не мали самостійного значення, їх робота зводилася до обслуговування розрахунків з використанням строго визначених форм, складання елементарних фінансових планів і звітів, що не мали реальних наслідків. Реальні наслідки мала тільки робота бухгалтерії, тобто було доцільним поєднувати фінансову роботу з бухгалтерською в рамках однієї служби – бухгалтерії. Така практика організації фінансів існувала й існує дотепер на більшості українських підприємств. Водночас керівнику підприємства варто взяти до уваги, що не завжди гарний бухгалтер є одночасно гарним фінансистом.

Управління фінансовими ресурсами може бути спрямоване на досягнення таких цілей: виживання фірми в умовах конкурентної боротьби; уникнення банкрутства і великих фінансових невдач; лідерство в боротьбі з конкурентами; збільшення ринкової вартості фірми; досягнення прийнятних темпів зростання економічного потенціалу фірми; зростання обсягів виробництва та реалізації; збільшення прибутку; зменшення витрат; забезпечення рентабельної діяльності тощо [7, С. 56].

При управлінні фінансовими ресурсами підприємства необхідним є застосування системного підходу, що підпорядкований загальній меті розвитку підприємства та визначає доцільність управлінського рішення залежно від ситуації, яка виникає під впливом внутрішнього та зовнішнього середовища підприємства.

Основним напрямком управління фінансовими ресурсами підприємства є оптимізація процесу формування та використання ресурсів підприємства. Оптимальний варіант формування та використання фінансових ресурсів базується на застосуванні системно-аналітичного підходу до управління фінансами. В основі цього підходу лежить доцільність управлінського рішення, що визначається ситуацією, що формується під впливом факторів оточення.

При формуванні фінансових ресурсів найчастіше використовують такі типи стратегій:

1. Використання власних коштів для розширення своєї ринкової бази.
2. Об'єднання фінансових ресурсів фірм для реалізації певних проектів на ринках.
3. Залучення всіх можливих джерел фінансування для формування та реалізації інноваційних програм підприємств.
4. Залучення донорських коштів великих фірм.
5. Перехресне фінансування [1].

Як уже зазначалося, перехід економіки нашої країни до ринкових відносин сьогодні зумовлює необхідність максимально ефективного управління фінансовими ресурсами, що, у свою чергу, суттєво залежить від обґрунтованості застосовуваних методів управління. При цьому розвиток фінансового управління в Україні викликає необхідність розширення переліку, насамперед, таких методів управління, які можливо успішно застосовувати на практиці з урахуванням особливостей управління фінансовими ресурсами в умовах українського сьогодення. У науковій літературі відсутня єдність думок з приводу класифікації методів управління фінансовими ресурсами. Аналіз літературних джерел дозволив

розробити класифікаційну схему поділу методів управління фінансовими ресурсами підприємств на традиційні та прогресивні [4, 5, 6].

До класу традиційних методів належать такі групи методів:

1. Група методів збільшення власного капіталу підприємств, яка поділяється на чотири підгрупи:
 - одержання підприємством внесків до статутного фонду від засновників та акціонерів;
 - одержання підприємством додаткового прибутку від господарської діяльності;
 - одержання підприємством податкових пільг;
 - одержання підприємством фінансової допомоги на безповоротній основі.
2. Група методів збільшення позичкового капіталу підприємств, яка поділяється на три підгрупи:
 - одержання підприємством банківського кредиту;
 - одержання підприємством товарного кредиту;
 - одержання підприємством фінансової допомоги на зворотній основі.

До класу прогресивних методів віднесені такі групи:

1. Група методів збільшення власного капіталу підприємств, яка поділяється на дві підгрупи:
 - розміщення депозитарних розписок на міжнародних фінансових ринках;
 - розміщення похідних цінних паперів на акції підприємства.
2. Група методів збільшення позичкового капіталу підприємств, яка включає такі підгрупи:
 - розміщення корпоративних облігацій підприємства на національному та міжнародному ринках;
 - одержання підприємством вексельного комерційного кредиту;
 - одержання позичкового капіталу за операціями «репо».
3. Група методів оптимізації структури активів підприємства, яка поділяється на три підгрупи:
 - дисконтування дебіторської заборгованості підприємства;
 - застосування товаророзпорядчих цінних паперів;
 - одержання підприємством основних засобів у лізинг.

Зазначимо, що наведена класифікація дозволяє визначити три найважливіші особливості прогресивних методів, порівняно з традиційними [4, 5, 6].

По-перше, реалізація нетрадиційних методів передбачає застосування особливих фінансових інструментів – цінних паперів широкого функціонального складу.

По-друге, у класі прогресивних методів виділяється особлива група методів, яка дозволяє вирішити принципово інше, більш вагомим з точки зору підвищення ефективності фінансово-господарської діяльності підприємств завдання оптимізації структури активів.

По-третє, групи та підгрупи прогресивних методів складають саме ті методи, що дозволяють залучати додаткові фінансові ресурси не тільки на національному, а й на міжнародних фінансових ринках.

Враховуючи той факт, що серед інструментів, які використовуються в управлінні фінансовими ресурсами, особливу роль повинні відігравати прогресивні методи, вважаємо, що вся їх сукупність повинна використовуватися з метою впливу на формування таких пропорцій власних і позикових коштів підприємства, які забезпечують додатковий приріст рентабельності власного капіталу, а головне – створюють сприятливі умови фінансової стабільності організації на перспективу.

Особливе місце у системі формування прогресивних методів управління фінансовими ресурсами займає можливість доступу підприємства до міжнародного фінансового ринку.

Міжнародний фінансовий ринок – це глобальна система мобілізації вільних фінансових ресурсів та надання їх позичальникам із різних країн на умовах ринкової конкуренції. Сьогодні цей ринок набув великих масштабів і перетворився у привабливе джерело залучення фінансових ресурсів для забезпечення національних економік, став визначальним фактором розвитку світового господарства. Процес залучення фінансових ресурсів і доведення їх до споживача містить у собі як накопичення капіталу, так і взяття його в борг (позика), у найм (селенг).

Головне призначення міжнародного фінансового ринку – забезпечення доступу до фінансових ресурсів і міжнародних проектів. Зміст функції фінансового забезпечення процесів інвестування полягає в створенні фінансовим ринком умов для залучення (концентрації) фінансових ресурсів, необхідних для розвитку економіки, і виявленні найбільш ефективних сфер і напрямів інвестиційних потоків з позиції забезпечення високого рівня доходності капіталу. Виконуючи функцію спрямування коштів від кредиторів до позичальників, фінансові ринки сприяють вищій продуктивності та ефективності світової економіки [9, С. 50–55].

Наступною функцією міжнародного фінансового ринку є забезпечення міжнародної ліквідності, тобто можливості окремих країн мобільно залучати достатню кількість фінансових ресурсів у різних формах на вигідних умовах. Таке залучення ресурсів на міжнародному фінансовому ринку значно розширює фінансові можливості кожної країни і сприяє вирівнюванню економічного їх розвитку та створенню умов для підвищення суспільного добробуту.

Третя функція міжнародного фінансового ринку, що витікає із змісту попередніх, – це імітація

високоліквідних фінансових інструментів, які можуть бути використані як засіб міжнародних платежів, продані чи обмінені на інші фінансові інструменти.

Зміст четвертої функції міжнародного фінансового ринку зводиться до формування ринкових цін на окремі види фінансових активів, враховуючи кон'юнктуру ринку.

Механізм функціонування міжнародного фінансового ринку забезпечує виявлення величини і структури попиту на окремі фінансові активи та своєчасне його задоволення в межах всіх категорій споживачів, які тимчасово мають потребу в залученні капіталу із зовнішніх джерел [9].

Таким чином, сьогодні міжнародний фінансовий ринок є вагомим джерелом фінансових ресурсів та надійним інструментом фінансового менеджменту для вітчизняних підприємств.

Процес управління фінансовими ресурсами підприємства у сучасних умовах господарювання складається з таких основних етапів:

- 1) визначення проблеми;
- 2) звернення до досвіду менеджерів з приводу управління фінансовими ресурсами;
- 3) визначення альтернативних рішень;
- 4) прийняття управлінського рішення;
- 5) його реалізація;
- 6) оцінка результатів реалізації рішень [13, С. 24].

На першому етапі процесу управління фінансовими ресурсами менеджерами підприємства визначаються проблеми та нереалізовані можливості, що здійснюється на основі оцінки попередніх рішень.

На другому етапі менеджери аналізують виникнення подібних проблем та використовують здобутий досвід в теперішніх можливостях.

На третьому етапі головним є дослідження та розгляд різних можливих варіантів, вибір одного, який забезпечить максимальний ефект.

Четвертий та п'ятий етапи щільно між собою взаємодіють. На четвертому етапі менеджер повинен проаналізувати можливі наслідки альтернативних рішень, варіантів та обрати такий, який найбільше відповідає цілям підприємства. На п'ятому етапі здійснюється реалізація прийнятих рішень, найкращим механізмом якого є ретельне планування дій, навчання персоналу.

На шостому етапі здійснюється оцінка результатів реалізації рішення. Цей процес передбачає опитування працівників, процес перевірок, контроль за виконанням поставлених завдань, оцінку задоволення співробітників, покупців, постачальників. Оцінка результатів реалізації рішення є безперервним процесом [13].

Висновки та перспективи подальших досліджень. За сучасних умов економічної та господарської самостійності підприємств, ефективне фінансування їх діяльності становить вагомий передумову для забезпечення сталого розвитку та стійкості функціонування. Завдання забезпечення ефективності фінансування вирішується через механізм управління фінансовими ресурсами, що і надає особливої актуальності науковим пошукам у визначеній сфері.

Перспективою подальших досліджень є визначення сутності та структури фінансового потенціалу, основним джерелом формування та нарощування якого є фінансові ресурси, а також аналітична оцінка складових фінансового потенціалу.

Список використаної літератури:

1. *Балашов О.В.* Фінансові важелі управління фірмою / *О.В. Балашов* // *Фінанси України*. – 2009. – № 5. – С. 35–39.
2. *Фінансова діяльність підприємства : підручник / О.М. Бандурка, М.Я. Коробов, В.І. Орлов, К.Я. Петрова*. – Вид. 2-ге, перероб. та доп. – К. : Либідь, 2002. – 384 с.
3. *Безбородова Т.В.* Удосконалення механізму управління фінансовими ресурсами підприємств / *Т.В. Безбородова* // *Держава та регіони*. – 2008. – № 5. – С. 21–23.
4. *Бердар М.М.* Впровадження прогресивних методів управління фінансовими ресурсами підприємств у зовнішньоекономічній діяльності / *М.М. Бердар* // *Формування ринкових відносин в Україні*. – 2008. – № 5 (84). – С. 31–36.
5. *Бердар М.М.* Управління процесом формування і використання фінансових ресурсів підприємства на основі логістичного підходу / *М.М. Бердар* // *Актуальні проблеми економіки*. – 2008. – № 5 (83). – С. 133–138.
6. *Ванькович Д.В.* Удосконалення механізму реорганізації управління фінансовими ресурсами підприємств / *Д.В. Ванькович* // *Фінанси України*. – 2010. – № 9. – С. 112–117.
7. *Вінц Ю.О.* Удосконалення управління фінансовими ресурсами підприємства / *Ю.О. Вінц* // *Держава та регіони*. – 2007. – № 10. – С. 55–59.

8. Джерелейко С.Д. Управління фінансовими ресурсами промислових підприємств / С.Д. Джерелейко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/sre/2010_1/156.pdf.
9. Івасів Б.С. Міжнародні ринки грошей і капіталів : навч.-метод. посібник / Б.С. Івасів, В.В. Комар. – Тернопіль : ТНЕУ, 2008. – 120 с.
10. Коробов М.Я. Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємств / М.Я. Коробов. – К. : Знання, 2000. – 380 с.
11. Кірейцев Г.Г. Фінанси підприємств : навч. посібник / Г.Г. Кірейцев ; за ред. д.е.н., проф. Г.Г. Кірейцева. – К. : ЦУЛ, 2002. – 268 с.
12. Лахтіонова Л.А. Фінансовий аналіз суб'єктів господарювання : монографія / Л.А. Лахтіонова. – К. : КНЕУ, 2001. – 387 с.
13. Опачинський Д. Методи визначення приросту фінансових ресурсів підприємства, напрямів та ефективності їх використання / Д. Опачинський // Економіст. – 2011. – № 8. – С. 23–27.
14. Пойда-Носик Н.Н. Фінансові ресурси підприємства / Н.Н. Пойда-Носик, С.С. Грабачук // Фінанси України. – 2003. – № 1. – С. 96–103.
15. Поддєрьогін А.М. Фінансовий менеджмент : підручник / А.М. Поддєрьогін ; кер. кол. авт. і наук. ред. проф. А.М. Поддєрьогін. – К. : КНЕУ, 2005. – 535 с.
16. Стоянова Е.С. Управління капіталом / Е.С. Стоянова, Е.В. Бикова, І.А. Бланк. – М. : Перспектива, 2007. – 376 с.
17. Філімоненков О.С. Фінанси підприємств : навч. посібник / О.С. Філімоненков. – К. : МАУП, 2004. – 328 с.
18. Хруц Н.В. Аналіз та оцінка рівня прибутковості фінансових ресурсів підприємства / Н.В. Хруц // Економіст. – 2009. – № 7. – С. 28–31.
19. Черкасов В.Є. Фінансовий менеджмент : навч.-метод. посібник / В.Є. Черкасов. – Твер, 2007. – 279 с.
20. Шеремет А.Д. Фінанси підприємств / А.Д. Шеремет, Р.С. Сайфулін. – М. : Инфра-М, 2006. – 517 с.

ДАНИЛКО Валерій Кирилович – доктор економічних наук, професор кафедри економіки підприємства Житомирського державного технологічного університету.

Наукові інтереси:

- моніторинг екологічних проблем;
- проблеми статистики.

СИТИЙ Дмитро Володимирович – магістрант кафедри економіки підприємства Житомирського державного технологічного університету.

Наукові інтереси:

- діагностика фінансового стану підприємства;
- механізм управління фінансовими ресурсами підприємства;
- ефективність господарської діяльності.

Стаття надійшла до редакції 22.04.2014